

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 3. července 2025 ve věci č. 26035/23 – *M. K. proti Lotyšsku*

Senát první sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy, neboť vnitrostátní orgány neprojednaly otázku prozatímní úpravy styku stěžovatelky s dítětem její bývalé partnerky a nezajistily nezbytnou rychlost řízení, ačkoli mezi stěžovatelkou a dítětem existovalo silné citové pouto odpovídající *de facto* vztahu rodiče a dítěte.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka začala v roce 2012 žít ve společné domácnosti se svou partnerkou E. G. V roce 2016 se E. G. po umělém oplodnění narodilo dítě. Po celou dobu společného soužití obě ženy sdílely péči o dítě, podílely se na jeho každodenním fungování a dítě stěžovatelku oslovovalo „máma M.“. V únoru 2022 se vztah stěžovatelky a E. G. rozpadl a stěžovatelka podle svého tvrzení od této doby nemohla dítě vůbec vidat.

Ještě téhož měsíce stěžovatelka podala k okresnímu soudu návrh na úpravu styku s dítětem, který spojila s návrhem na vydání předběžného opatření, kterým by byl styk s dítětem prozatímně upraven do rozhodnutí ve věci samé. Okresní soud v květnu 2022 návrh zamítl s odůvodněním, že styk se stěžovatelkou není v nejlepším zájmu dítěte. Krajský soud však toto rozhodnutí zrušil a věc vrátil k novému projednání. Jednání před okresním soudem se konalo v únoru 2023, kdy byla stěžovatelka z důvodu problémů s duševním zdravím hospitalizovaná. Její právní zástupce vzal při jednání návrh na předběžné opatření zpět s odkazem na její zdravotní stav a nemožnost případný soudem nařízený styk vykonávat. Okresní soud proto v březnu 2023 řízení o návrhu na předběžné opatření zastavil.

Po propuštění z nemocnice podala stěžovatelka nový návrh na prozatímní úpravu styku. Okresní soud jej v dubnu 2023 odmítl s tím, že otázka předběžného styku již byla projednána. V červnu 2023 podala stěžovatelka stížnost k Soudu.

V prosinci 2023 podala stěžovatelka třetí návrh na prozatímní úpravu styku. Její právní zástupce však v lednu 2024 okresnímu soudu sdělil, že vzhledem k blížícímu se jednání ve věci samé ponechává stěžovatelka otázku styku na rozhodnutí soudu v tomto řízení.

Ve věci samé rozhodl okresní soud v říjnu 2023 tak, že návrh stěžovatelky na úpravu styku zamítl. K odvolání stěžovatelky však krajský soud v únoru 2024 tento rozsudek změnil a styk stěžovatelky s dítětem upravil. Přihlédl k existenci "rodinného života" mezi stěžovatelkou a dítětem, závěrům psychologů, stanoviskům OSPOD i k tomu, že dlouhodobá absence kontaktu mohla dítěti škodit. Z důvodu několikaletého přerušení kontaktů nařídil postupný navýšovací režim: v prvních šesti měsících jednu hodinu každé druhé úterý za přítomnosti psychologa, v následujícím půlroce jednu hodinu týdně stále za asistence psychologa a poté čtyři hodiny každou druhou sobotu bez jeho přítomnosti. Krajský soud zároveň ostře kritizoval průtahy okresního soudu, které považoval za zvláště škodlivé pro vztah stěžovatelky s dítětem.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka na poli článků 6 a 8 Úmluvy namítala porušení svého práva na respektování soukromého života z důvodu, že po rozpadu jejího vztahu s partnerkou vnitrostátní orgány po dobu probíhajícího řízení ve věci samé prozatímně neupravily styk s dítětem partnerky, s nímž několik let žila ve společné domácnosti.

a) K přijatelnosti

Soud rozdělil postup vnitrostátních soudů při rozhodování o prozatímní úpravě styku do tří období podle jednotlivých návrhů stěžovatelky. První období (od února 2022 do března 2023) skončilo poté, co stěžovatelka vzala svůj první návrh na prozatímní úpravu styku ze zdravotních důvodů zpět, jelikož by po dobu vlastní hospitalizace nemohl styk probíhat. Soud konstatoval, že toto vzdání se práv bylo učiněno právním zástupcem stěžovatelky, výslovně, dobrovolně, při plném vědomí skutkových okolností a za doprovodu dostatečných procesních záruk, jelikož stěžovatelka mohla kdykoli do rozhodnutí ve věci samé podat návrh nový. Z tohoto důvodu prohlásil stížnost týkající se toho období za zjevně neopodstatněnou a zabýval se pouze dalšími dvěma obdobími, tj. od března do dubna 2023 a od prosince 2023 do ledna 2024.

b) K odůvodněnosti

Soud posoudil vztah mezi stěžovatelkou a dítětem jako „rodinný život“ ve smyslu článku 8 Úmluvy. Připomněl, že pojem rodinného života zahrnuje i faktické rodinné vazby mimo manželství, jejichž existence závisí na skutečně existujících úzkých osobních poutech. Ačkoli je zpravidla vyžadováno soužití, výjimečně jej mohou nahradit jiné faktory prokazující trvalost vztahu. Tak může vzniknout i tzv. sociální rodičovství, kdy partner či bývalý partner rodiče – ačkoli není biologickým ani právním rodičem – dítě vychovává nebo se na jeho výchově podílí (srov. *Vinškovský proti České republice*, č. 59252/19, rozhodnutí ze dne 5. září 2023, § 40). Soud konstatoval, že stěžovatelka žila s matkou dítěte od roku 2012 a od jeho narození v roce 2016 se na jeho každodenní péči aktivně podílela, až do jejich rozchodu v únoru 2022. Vnitrostátní orgány shledaly, že dítě ke stěžovateli přilnulo, oslovovalo ji „máma M.“ a vytvořilo si k ní silnou citovou vazbu. Tyto skutečnosti podle Soudu jasně prokazují existenci faktického vztahu rodiče a dítěte, který v posuzovaném období zakládal „rodinný život“ ve smyslu článku 8 Úmluvy. Stejný závěr zaujaly i vnitrostátní orgány.

Dále Soud uvedl, že věc je třeba posuzovat z hlediska pozitivních závazků státu podle článku 8, jelikož k tvrzenému zásahu došlo v důsledku rozpadu vztahu mezi stěžovatelkou a biologickou matkou dítěte (*Callamand proti Francii*, č. 2338/20, rozsudek ze dne 7. dubna 2022, § 32; *Honner proti Francii*, č. 19511/16, rozsudek ze dne 12. listopadu 2020, § 53). Vnitrostátní soudy se přitom do věci vložily až poté, co stěžovatelka podala návrh k soudu. Úkolem Soudu je v takové situaci přezkoumat, zda vnitrostátní orgány nastolily spravedlivou rovnováhu mezi dotčenými zájmy a právy, přičemž je třeba zohlednit nejen právo stěžovatelky, ale i nejlepší zájem a práva dítěte a práva jeho biologické matky. Soud zdůraznil, že nejlepší zájem dítěte musí být prvořadý; stát požívá v této oblasti určitý prostor pro uvážení a vnitrostátní orgány mají postupovat s mimořádnou pečlivostí, protože průtahy mohou fakticky předurčit výsledek řízení. Tato povinnost tvoří součást procesních požadavků obsažených v článku 8 Úmluvy (srov. *Popadić proti Srbsku*, č. 7833/12, rozsudek ze dne 20. září 2022, § 85).

Soud dále konstatoval, že podle lotyšského občanského zákoníku mohly osoby, které s dítětem dlouhodobě žily ve společné domácnosti bez ohledu na biologické pouto, žádat o úpravu styku za účelem zachování jejich faktických rodinných vazeb. Občanský soudní řád pak ukládal soudu, aby na návrh účastníků prozatímně upravil styk na dobu do rozhodnutí ve věci samé. Vláda v řízení před Soudem uvedla, že rozhodnutí okresního soudu z dubna 2023 o odmítnutí stěžovatelčina návrhu na vydání předběžného opatření bylo založeno zejména na tom, že tento soud již byl připraven zabývat se danou věcí meritorně, a přezkum návrhu na předběžné opatření by tak zbytečně oddálil řízení ve věci samé. K tomu však Soud podotkl, že i kdyby tomu tak bylo, lotyšský občanský soudní řád ukládá povinnost rozhodnout o návrhu na prozatímní úpravu styku do jednoho měsíce od jeho podání, což odráží zvláštní naléhavost tohoto institutu, jehož účelem je zabránit tomu, aby řízení ve věci samé ztratilo smysl.

Soud zdůraznil, že v době, kdy došlo k meritornímu projednání věci, byla stěžovatelka již od února 2022 zcela zbavena styku s dítětem. Krajský soud přitom zkritizoval způsob, jakým bylo v období od února 2022 do března 2023 nakládáno s jejím návrhem na prozatímní úpravu styku, a označil jej za škodlivý pro vztah dítěte ke stěžovateli. Konstatoval rovněž, že přerušení kontaktu od rozchodu stěžovatelky s E. G. vedlo k narušení jejich vzájemného vztahu. Po zrušení pro stěžovatelku nepříznivého rozsudku

z října 2023 krajský soud shledal nutnost obnovit styk postupně, aby dítěti nehrozila psychická újma. Stanovil proto postupný navýkací režim styku.

Soud proto uzavřel, že tím, že vnitrostátní orgány neprojednaly návrh stěžovatelky na prozatímní úpravu styku po dobu probíhajícího řízení ve věci samé, nesplnily svůj pozitivní závazek podle článku 8 Úmluvy ani procesní požadavek zvláštní pečlivosti. V důsledku toho byla stěžovatelka po celou dobu řízení zbavena jakéhokoli kontaktu s dítětem, což mělo závažné následky pro jejich vzájemný vztah a ovlivnilo i výsledek řízení.

III. Oddělená stanoviska

Soudce Derenčinovič se ve svém souhlasném stanovisku pozastavil nad závěrem většiny, podle něhož byla část stížnosti týkající se "prvního období" zjevně neopodstatněná. Zdůraznil, že řízení o prozatímní úpravě styku trvalo déle než rok, přičemž vnitrostátní orgány vykazovaly dlouhá období nečinnosti, což bylo v rozporu jak s vnitrostátním právem, tak s judikaturou Soudu. Skutečnost, že právní zástupce stěžovatelky vzal návrh zpět, nemůže vnitrostátní orgány zbavit povinnosti rozhodnout včas a být důvodem pro odmítnutí stížnosti jako zjevně neopodstatněné.

Soudkyně Adamska-Gallant ve svém nesouhlasném stanovisku vyjádřila názor, že se Soud měl zabývat i "prvním obdobím", přestože stěžovatelka návrh na prozatímní úpravu styku vzala zpět. Toto zpětvzetí, učiněné právním zástupcem bez dostatečné konzultace se stěžovatelkou hospitalizovanou z důvodu problémů s duševním zdravím, nemůže zprostit stát jeho pozitivních závazků. Vnitrostátní orgány přitom naplnily svůj pozitivní závazek teprve rozhodnutím krajského soudu, který styk stěžovatelky s dítětem obnovil.